

Дячук М.В.,
Науковий керівник: Попович Н.В.,
асистент кафедри національної безпеки,
публічного управління та адміністрування
Державний університет «Житомирська політехніка»

ІРЕДЕНТИСТСЬКА РИТОРИКА В ЦЕНТРАЛЬНІЙ ТА СХІДНІЙ ЄВРОПІ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТ.

У сучасному світі, де кордони все ще залишаються чутливим і часто спірним питанням, іредентистська риторика набуває особливої актуальності. У Центральній та Східній Європі, регіоні з багатозаровою історією та складними міжнародними відносинами, вона стає не лише відображенням невирішених конфліктів минулого, але й інструментом політичного впливу в ХХІ столітті. Що саме сприяє її відродженню та посиленню в цей період?

Реалізація агресивної політики російською федерацією на початку ХХІ століття актуалізувала вплив іредентизму на міжнародні відносини, адже порушення територіальної цілісності суперечить основним принципам міжнародного права. На цьому тлі посилення іредентистської риторики, зокрема в Угорщині та Румунії, викликає суспільний резонанс і потребує детального аналізу. Дослідження причин відродження іредентизму є важливим для розуміння його ролі в сучасній кризі постбіполярної системи міжнародних відносин і прогнозування можливих наслідків.

Дослідження має на меті зрозуміти мотиви появи іредентистської риторики в країнах Центральної та Східної Європи на початку ХХІ століття, що має практичне значення для України, оскільки формує динаміку її відносин із сусідніми країнами.

Причини активізації іредентистської риторики у країнах Центральної та Східної Європи на початку ХХІ століття пов'язані з впливом історичних, політичних та соціокультурних факторів, що мають значний вплив на відносини між цими державами та Україною, ставлячи під сумнів її територіальну цілісність.

На нашу думку, реваншистські прагнення до відновлення "історичних кордонів" та концепція "Великої держави" є популярними в суспільствах Угорщини та Румунії, особливо серед праворадикальних партій. Політична риторика

іредентизму часто використовується як популістський інструмент для мобілізації електорату в умовах кризи ідентичності, викликаній євроінтеграційними процесами. Слабка міжнародна реакція на попередню російську агресію в Грузії та Україні сприяла посиленню експансіоністських настроїв у регіоні. Хоча членство в ЄС і НАТО обмежує офіційні територіальні претензії, іредентистська риторика загрожує як Україні, так і стабільності самих Угорщини та Румунії.

Іредентистська риторика в Угорщині та Румунії є результатом історичних і політичних обставин, які формують суспільний попит на концепцію "Великої держави". Історична травма, зокрема так званий "тріанонський синдром", у випадку Угорщини, сприяє популяризації ідеї відновлення "історичних кордонів". Зокрема, таку риторичку, останнім часом, можна почути не лише від очільника угорського уряду В. Орбана та його партії «Фідес», але й лідера ультраправої парламентської партії «Наша Вітчизна» Ласло Тороцкаї, який в січні 2024 року заявив, що якщо "державність України припинить своє існування внаслідок війни", їхня політична сила претендуватиме на належність Закарпаття до Угорщини [1]. Відродження концепції "Великої Румунії" в політичному дискурсі сприяє активізації радикальних націоналістичних рухів.

Активізація іредентистської риторики праворадикальних партій пояснюється кризою ідентичності, викликану євроінтеграційними процесами та побоюванням втрати національного суверенітету. Політики маніпулюють суспільними страхами, пропонуючи ідеї відновлення територіальної єдності як спосіб компенсації суспільних викликів.

Недостатня міжнародна реакція на агресивні дії Росії у 2008 та 2014 роках створила прецеденти, які стимулюють іредентистські настрої в регіоні. Слабкі санкції та відсутність рішучих дій міжнародної спільноти переконують радикальні політичні сили в безкарності подібних заяв.

Членство Угорщини та Румунії в ЄС і НАТО обмежує їхню спроможність реалізувати іредентистські ідеї, однак популістська риторика радикальних партій дестабілізує регіональні відносини. Офіційно територіальні претензії не проголошуються, проте активізація іредентистських закликів ставить під сумнів територіальну цілісність України, загрожуючи безпеці країни.

Як висновок, варто зазначити, що активізація іредентистської риторики в Угорщині та Румунії на початку XXI століття є багатофакторним явищем, що поєднує історичні травми, кризу національної ідентичності та вплив зовнішньополітичних обставин. Популярність концепції "Великої держави" у цих країнах виступає своєрідним компенсаторним механізмом у відповідь на виклики євроінтеграції та побоювання втрати суверенітету. Політичні сили, особливо ультраправі, використовують іредентистську риторику як популістський інструмент для мобілізації електорату, поглиблюючи кризу регіональних відносин.

Хоча членство Угорщини та Румунії в ЄС і НАТО обмежує їхню здатність реалізувати територіальні претензії, активізація подібних заяв підриває регіональну стабільність та погіршує відносини з Україною, ставлячи під сумнів її територіальну цілісність. Слабка міжнародна реакція на попередню російську агресію стала каталізатором іредентистських настроїв, створюючи небезпечний прецедент у міжнародній політиці. Враховуючи ці загрози, важливим є посилення міжнародного правового реагування на порушення територіальної цілісності та протидія популізму, що розпалює суспільні конфлікти.

Список використаних джерел:

1. Георгій Е. Що стоїть за претензіями ультраправих Угорщини та Румунії на територію України [Електронний ресурс] / Ерман Георгій // BBC. – 2024. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cyx78e1n9jlo>.
2. Partidul România Mare [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.prm-central.ro/statut/>.
3. Mihai D. Senatoarea Șoșoacă propune „anexarea teritoriilor istorice ale României” din Ucraina [Електронний ресурс] / Diac Mihai. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://romanioliberal.ro/politica/senatoarea-sosoaca-propune-anexarea-teritoriilor-istorice-ale-romaniei-din-ucraina/>.